

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Pluimerstraat 3, Groningen
Status: BBP
Periode: 2004
Onderzocht door: I. van der Gaag, J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierds.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 28 juli 2004

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

SITUERING/ STRUCTUUR

Pluimerstraat 3 maakt deel uit van de aaneengesloten rij kleine eenlaagswoningen, gelegen op een smal terrein achter het pand Schuitendiep 84. Ook aan de Kleine Gang staat zo'n rij aaneengesloten woningen. Deze liggen op het achterterrein van Schuitendiep 86. Tussen de bebouwing aan de Pluimerstraat en de Kleine Gang bevindt zich slechts een smalle ozendrup, zodat van een rug-aan-rug-verkaveling gesproken kan worden.

Pluimerstraat 3 is een eenlaags pand met een zadeldak (evenwijdig aan de straat). In het midden van de 20ste eeuw zijn de panden Pluimerstraat 3 en 5 samengevoegd tot een werkplaats. .

BOUWGESCHIEDENIS

Pluimerstraat 3 is een kleine ‘arbeiderswoning’ uit de 17de eeuw. Op de vogelvluchtplattegrond van Groningen door Haubois (1643) staan achter de panden Schuitendiep 84 en 86 reeds twee rijen aaneengesloten eenlaagshuizen getekend, respectievelijk ontsloten vanaf de Plumersgang (Pluimerstraat) en de Kleine Gang. De huizen aan de beide gangen worden slechts geschied door een smalle ozendrup. Het valt op dat er geen individuele huizen zijn te herkennen, waaruit geconcludeerd mag worden dat er sprake is van (tenminste) dubbelwoningen. Ook de panden Pluimerstraat 3 en 5 zijn tot stand gekomen als een dubbelwoning, zo mag worden geconcludeerd uit het doorgaande metselwerk van de achtergevel en het ontbreken van (bouwsporen van) een stenen ~~overwaaide kap~~ ~~op de~~ ~~straten~~ ~~19de eeuw~~ is weinig bekend. Uit 1898 dateert een plan tot herbestemming van een pakhuisje aan de Pluimerstraat tot een woning, waarbij niet alleen een nieuwe indeling en interieur-afwerking tot stand kwamen maar ook de voorgevel is vernieuwd. Dit plan staat ten onrechte geregistreerd als Pluimerstraat 5. De indeling op die tekening is namelijk vrijwel identiek aan de opmeting ten behoeve van de aanleg van een riolering in Pluimerstraat 3 uit 1931, namelijk een smalle gang aan de linkerzijde en een voorkamer met twee bedsteden en een (onderkelderde) keuken aan de rechterzijde. Tussen beide bedsteden staat de trap naar de zolder getekend. Een deur in de achtergevel leidde naar de ozendrup aan de achterzijde, waar een toilet was gesitueerd.

Vermoedelijk in de jaren vijftig of zestig van de 20ste eeuw is het pand in gebruik genomen als bedrijfspand, waartoe de indeling is verwijderd en de zoldering van de begane grond is bekleed met stucwerk op steengaas. Naar verluidt heeft in 1971 de koppeling met het buurpand (Pluimerstraat 5) plaatsgevonden door sloop van de woningscheidende muur.

Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643, het noorden is op deze kaart links.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een eenlaags lijstgevel uit de late 19de eeuw, opgetrokken in schoon metselwerk. Nagenoeg zeker stamt deze gevel uit 1898. Het deurkozijn aan de linkerzijde bevat de (gemoderniseerde) voordeur en een bovenlicht. De beide vensters daarnaast bestaan uit dunne kozijnen en T-schuiframes, waarvan de bovenlichten zijn verbouwd tot uitzetramen. De strekken boven de deur en vensters zijn uitgevoerd in anderhalfsteensmetselwerk. De lijst bestaat uit een geprofileerde goot op klossen, waaronder een eenvoudig en onversierd fries.

De achtergevel maakt deel uit van de brede eenlaags langsgevel van de dubbelwoning Pluimerstraat 3 en 5. Het metselwerk is uitgevoerd in een enigszins onregelmatig verband (baksteenformaat: 28-29 x 13x 13½ x 5½-6 cm, tienlagenmaat: 69½-72 cm). In de hoeken met de kopgevels zijn klezortjes in de hoekverbanden toegepast. Verder zijn sporen van een kalkpleisterlaag te zien. De borstwering is geheel vernieuwd in de 20ste eeuw.

Rechts in de achtergevel van Pluimerstraat 3 bevindt zich een (nu dichtgemetselde) lage rondboogvormige ingang, vermoedelijk met een steensponning voor een deur. Deze ingang behoort tot de oorspronkelijke opzet van de gevel. De boog is afgezet met een halfsteens rollaag. Volgens de bouwtekening uit 1898 was dit de achterdeur van de gang. Daarboven is een afzonderlijk bovenlicht aanwezig, waarvan het kozijn bestaat uit losse planken (circa 1900?). Links naast deze ingang bevindt

zich een secundair geplaatst venster met een midden-19de-eeuws zesruitsschuifraam. Het raam heeft een brede middenroede. Hoogstwaarschijnlijk is dit venster van elders afkomstig. Plaatsing kan in 1898 zijn geschied, toen het pand weer een woonfunctie kreeg.

beschrijving per bouwlaag

De begane grond is een ongedeelde ruimte, die deel uitmaakt van de werkplaats in de panden Pluimerstraat 3 en 5. Ondanks de afwerking van stuc op steengaas, valt de enkelvoudige balklaag (verdeeld in vier gelijke balkvakken) van het plafond nog te herkennen. Zelfs zijn aan de achterzijde nog contouren van houten consoles te zien. Er zijn geen strijkbalken toegepast. De onderslagbalk is van recenter datum (circa 1971?). Tegen de rechtergevel is een rookkanaal zichtbaar, die behoorde bij de schouw van de voorkamer of woonkamer (1898). De betonvloer is van betrekkelijk recente datum (circa 1971?). Van de kelder onder de voormalige keuken aan de achterzijde zijn geen sporen gevonden.

De zolders van de panden Pluimerstraat 3 en 5 worden gescheiden door een houten wand van vermoedelijk 19de-eeuwse datering. Op een van de delen staat het (op grond van het lettertype als origineel aangemerkt) jaartal 1922, hetgeen aantoont dat de wand in elk geval ouder moet zijn. Er zijn geen aanwijzingen voor een oorspronkelijke stenen tussenwand. Ook de oude opmetingstekeningen suggereren een dunne tussenwand. Kennelijk was er van meet af aan sprake van een houten tussenwand tussen de zolders van Pluimerstraat 3 en 5.

De kapconstructie bestaat uit een reeks sporenparen met enkelvoudige hanenbalken, staande op de muurplaten van de lage borstweringen van voor- en achtergevel. De sporen zijn van grenenhout (steekproefsgewijze meting: 12 x 11½, 11½ x 10½ en 11 x 12½ cm), het merendeel van de hanenbalken is van eikenhout. Opvallend is het grillige beloop van de eikenhouten hanenbalken. In de 19de en 20ste eeuw zijn enige incidentele versterkingen aangebracht, respectievelijk extra hanenbalken en kreupele stijlen (bij één sporenpaar in dit pand).

De westelijke kopgevel vertoont twee rookkanalen, die in één centrale schoorsteen samenkomen. Het voorste rookkanaal behoort bij de voorkamer, het achterste bij de achterkamer.

WAARDESTELLING

De panden Pluimerstraat 3 en 5 hebben hoge monumentwaarden, zowel vanwege het woningtype (dubbele arbeiderswoningen of kameren) als de (voor het woningtype) karakteristieke rug-aan-rug-verkaveling met de panden aan de Kleine Gang. Buiten hofjesstichtingen is dit kleine woningtype zeldzaam geworden, mede vanwege de saneringen in het kader van de Woningwet en de naoorlogse stadsvernieuwingen. Het casco van beide panden (gevels, balklagen met consoles en kapconstructie) is relatief gaaf en compleet. Alleen de voorgevel van Pluimerstraat 3 is kort voor 1900 vernieuwd, echter passend binnen de typologie van het woningtype.

AANBEVELINGEN

Bij toekomstige verbouwingen is het van belang de gevels en de balklaag nader te documenteren.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen

Adres : **Pluimerstraat 3**
Bouwdossiernummer : B 8595
D.I.V. bezoek : 7 april 2004

1918

J. Deves is eigenaar van het pand en wordt door de gemeente gesommeerd een einde te maken aan de brandgevaarlijke situatie in de schoorsteen.

1931

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. Het bestaande privaat wordt voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

H. Wierds